

Rumi's Perspective on Gender Equality

Mevlâna'nın Perspektifinden Cinsiyet Eşitliği

Burcu ÖĞÜTLÜ¹

Orcid:<https://orcid.org/0009-0001-5852-9527>

E. mail: burcu.ogutlu@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.32955/neuram2023-12-8.ch5>

Meryem KARAAZİZ²

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0085-612X>

E. mail: meryem.karaaziz@neu.edu.tr

Abstract:

The concepts of man and woman, two crucial concepts for people, and gender equality arising from this point are critical issues in our lives. It has been constantly discussed and defended from past to present. This concept, which expresses that the roles of men and women do not have superiority over each other, is a fundamental concept of our lives. It includes the existence of women and men as independent individuals and their places, statuses, roles, duties, and responsibilities in society, as well as the society's perspective on the individual, expectations, perceptions, judgments, and equality. (Şahin, Çoban and Korkmaz, pp. 735-752, 2018).

Mawlânâ Jalal ud-Din Rumi, our Sufi theologian and mystic poet, whose name is still alive from past to present and whom we take as an example with his tolerance, justice, and equality, saw men and women as two equally valuable parts of society. He has adopted that the continuation of life is possible with the unity and equality of men and women. He rejected the mentality that accepted the superiority of men and found such a thought wrong. He stated that individuals, families, and their lives would find happiness, peace, and equality if they embraced equality (Yeniterzi, pp. 29-41, 2007).

Rumi argued that gender is not a part of superiority. In his famous work *Mathnawî*, which he attributes to the social roles that have been going on for centuries, not to the negative and positive characteristics of the genders, he attributes the self and the world to women. It stands out with its intelligence

¹ Psk., Department of Psychology, Near East University, Faculty of Arts and Science, Nicosia-Cyprus, Mersin

² Doç. Dr., Department of Psychology, Near East University, Faculty of Arts and Science, Nicosia-Cyprus, Mersin

and likening the sky to men. This principle is reflected in its evidence (Yeniterzi, pp. 29-41, 2007).

Keywords: Rumi, Equality, Gender Equality, Social Roles, Tolerance

Özet:

İnsanlar için önemli iki kavram olan kadın ve erkek kavramı ve bu noktadan doğan cinsiyet eşitliği yaşantımız için oldukça önemli bir konudur. Geçmişten günümüze sürekli üzerine konuşulmuş ve savunulmuştur. Kadın ve erkeğin rollerinin, birbiri üstünde üstünlüğünün olmadığını ifade eden bu kavram yaşamımızın önemli temel bir kavramıdır. Kadın ve erkeğin bağımsız birer birey olarak toplum içinde var olması ve toplumdaki yerleri, statüleri, rolleri, görev ve sorumlulukları ve aynı zamanda toplumun bireye bakış açısı, beklentileri, algıları, yargıları, eşitliği içinde barındırır. (Şahin, Çoban ve Korkmaz, s. 735-752, 2018).

İsmi geçmişten günümüze halen yaşayan, hoşgörüsü, adaleti ve eşitliği ile örnek aldığımız tasavvufçu, ilahiyatçı ve mistik şairimiz Mevlâna Celâleddin-i Rûmî kadın ve erkeği, toplumun birbiri ile eşit iki kıymetli parçası olarak görmüştür. Yaşamın devamının kadın ve erkeğin beraberliği ve eşitliği ile mümkün olacağını benimsemiştir. Erkeğin üstünlüğü kabul eden zihniyeti reddetmiştir ve böyle bir düşünceyi hatalı bulmuştur. Bireylerin, ailelerin ve yaşantılarının mutluluğu ve huzuru, eşitliği benimsediği takdirde bulacağını ifade etmiştir (Yeniterzi, s. 29-41, 2007).

Mevlâna cinsiyetin üstünlüğün bir parçası olmadığını savunmuştur. Cinsiyetlerin olumsuz ve olumlu özelliklere sahip olmasına değil yüzyıllardır devam eden toplumsal rollere bağladığı ünlü eseri Mesnevi’de nefsi ve dünyayı kadına; akli ve gökyüzünü erkeğe benzetmesi ile gözler önündedir. Benimsediği bu ilkenin yansıması kanıtındadır (Yeniterzi, s. 29-41, 2007).

Anahtar Kelime: Mevlâna, Eşitlik, Cinsiyet Eşitliği, Toplumsal Roller, Hoşgörü

Giriş:

Cinsiyet, kişilerin kadın ve ya erkek oluşunun biyolojik, fizyolojik ve genetik farklılıklarını ifade eden bir terimdir. Bunun yanı sıra toplumun kişilere sunduğu roller dahilinde anlam kazanmaktadır. Geçmişten günümüze toplumlar ve bireyler için cinsiyet ayrımı oldukça önemli bir konu haline gelmiştir. Dolayısıyla birbirinden belirli sınırlar ile ayrılmıştır. Toplumlar bireylerden değişmez sınırlar olarak gördüğü net kalıplara, yani biyolojik

cinsiyetlerine göre davranışlar sergilemesini beklemektedir fakat cinsiyet tamamen biyolojik ayırmadan ibaret değildir aslında toplumsal bir kategoridir (Bal, s. 15-28, 2014).

Cinsiyet kavramının peşi sıra getirdiği bir diğer önemli kavram ise cinsiyet rolleridir. Cinsiyet rolleri toplumun bizden istediği, beklediği davranışlardır. Toplumun bizden beklediği erkek ve kadın rolü olarak iki cinsiyet rolü bulunmaktadır. Bu roller bireylerin toplumdaki yerlerini, topluma katılma imkanlarını, toplumdaki işbölümünü ve sorumlulukları etkilemektedir. Toplumun rollerimizi etkilediği noktada ise toplumsal roller ortaya çıkmaktadır. Cinsiyetlerin bize atfetmiş olduğu rollerin üzerine bir de toplum yön vermektedir. Kalıplar, kurallar, idealler ve değerler ışığında toplum kadından kadına yönelik, erkekten ise erkeğe yönelik ideal davranışlar, roller sergilemesini bekler, sonucunda kadın ve erkeğe kalıp davranışlar ve sorumluluklar atfedilmiş olur. (Vatandaş, s.29-56, 2007).

Bizim seçimimiz dışında bize atfedilmiş olan bu roller, beraberinde cinsiyetler arası eşitsizliği de doğurmuş bulunur. Aslında kadın ve erkek birbirini tamamlayan iki yarım elmaya benzemektedir. Birbirlerini bir bütün olarak tamamlamakta ve üstünlükleri bulunmamaktadır. İsmi geçmişten günümüze halen yaşayan, hoşgörüsü, adaleti ve eşitliği ile örnek aldığımız tasavvufçu, ilahiyatçı ve mistik şairimiz Mevlâna Celâleddin-i Rûmî kadın ve erkeği, toplumun birbiri ile eşit iki kıymetli parçası olarak görmüştür. Esasında cinsiyetler arası eşitlik toplumlar için dengeleyici ve oldukça önemli bir kavramdır. (Yeniterzi, s. 29-41, 2007).

Cinsiyet ve Toplumsal Roller

Cinsiyet, kişilerin kadın ve ya erkek oluşunun biyolojik, fizyolojik ve genetik farklılıklarını ifade eden bir terimdir. Bunun yanı sıra toplumun kişilere sunduğu roller ile anlam kazanmaktadır (Bal, 2014). Cinsiyetlerimiz ile birlikte gelen toplumun içinde yer alma tarzımız, görev ve sorumluluklarımız, toplumun bizden istediği, beklediği davranışlar toplumsal roller olarak ortaya çıkmaktadır. Bu roller bireylerin toplumdaki yerlerini, topluma katılma imkanlarını, etkilemektedir. Toplum rollerimize yön vermektedir. Kalıplar, kurallar, idealler ve değerler ışığında kadından kadına yönelik, erkekten ise erkeğe yönelik ideal davranışlar, roller sergilemesini beklemektedir. Cinsiyetlerimize dayalı bizlere atfedilen bu roller toplumsal roller olarak nitelendirilmektedir (Vatandaş, s. 29-56, 2007).

Toplum dünyaya geldiğimiz andan itibaren yaşamda var oluş tarzımızı, rollerimizi belirlemeye başlamaktadır. Kültür, değerler ve kalıp yargılar ve inançlar da rollerimize yön vermektedir. Kızlara pembe, erkeklere mavi rengin giydirilmesi işle başlayan akabinde kadınlara annelik, ev işleri, cinsiyetlerine uygun görülen meslek seçimi ile başlayan, erkeklere askerlik,

babalık, evin reisi ve yöneticisi olma gibi birçok rol isteğimiz dışında bize toplum tarafından atfedilmektedir. Akabinde bu roller bireyler tarafından benimsenmekte ve yaşamlarımız bu roller çerçevesinde şekillenmektedir (Güzel, s. 1-11, 2016). İçinde bulunulan kültür, aile yaşantısı, yaşam tarzı toplumsal normlar ile birlikte de toplumsal roller pekiştirilmekte ve öğrenilmektedir. Bireyler yaşamlarına benimsedikleri bu eşit olmayan roller ile devam etmeye başlamaktadır. Kadın ve erkeğin eşit olduğu birbiri üstünde bir üstünlüğünün bulunmadığı bu yaşamda bir kalıp olarak öğrendiğimiz aslında toplum tarafından bize dayatılan bu roller cinsiyetler arası eşitsizliğe neden olmaktadır (Güzel, s. 1-11, 2016).

Cinsiyet Eşitliği

Cinsiyetlerimiz birbirinden ayrılmış olsa bile toplum önünde birbirlerinden üstünlüğü olmaması gerekmekte, eşitliğin olması gerekmektedir. Tam bu nokradan doğan cinsiyet eşitliği kavramı toplumumuzda geçmişten günümüze önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal eşitliği tanımlamak istersek; kadın ve erkek rollerinin birbirine üstünlüğünün olmadığı bireylerin yaşamlarını rahatça idam ettirebileceği, yeteneklerini, potansiyellerini ortaya çıkarıp geliştirebileceği toplumsal ortamın var olması ve bu duruma engel olabilecek cinsiyetçi, toplumsal, sosyal, siyasal vb. engellerin ortadan kaldırılması olarak tanımlayabiliriz (Bal, s. 15-28, 2014)

Toplumda cinsiyet eşitliğinin olmaması bireylerin öğrenimini, iş yaşantısını, sosyal ve aile yaşantısını olumsuz etkilemektedir. Bireyler üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum hem bireyi hem de toplumu oldukça olumsuz etkilemekte ve pek çok sorunu doğurmaktadır. Toplumsal düzende eşitlikçi bir yapının kurulabilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için toplumun cinsiyet eşitliği kavramını benimsemesi gerekmektedir (Şahin, Çoban ve Korkmaz, s. 735-752, 2018). Bireylerin yani kadınların ve erkeklerin toplumsal yaşantıya eşit bir şekilde katılabilmesi, devam edebilmesi, eşit haklara, koşullara ve fırsatlara sahip olabilmesi gerekmektedir. Sözü edilen bu konularda eşitlik sağlandığında cinsiyet eşitliği sağlanmış olmaktadır. Kavranması gereken en önemli nokta; cinsiyetlerin birbirinden üstün olmadığı eşit olduğu sadece her bireylerin potansiyellerinin, yeteneklerinin farklı olduğu ve her bireyin farklı alanlarda işlevsel olduğu gerçeğidir (Akdemir; Tüfekçioğlu; Karlıdağ, s. 497-517, 2023).

Mevlâna ve Cinsiyet Eşitliği

İsmi geçmişten günümüze halen yaşayan, hoşgörüsü, adaleti ve eşitliği ile örnek aldığımız tasavvufçu, ilahiyatçı ve mistik şairimiz Mevlâna Celâleddin-i Rûmî kadın ve erkeği, toplumun birbiri ile eşit, birbirini tamamlayan iki kıymetli parçası olarak görmüş, cinsiyetin üstünlüğün bir simgesi olmadığını

vurgulamıştır. Yaşamın devamının kadın ve erkeğin beraberliği ve eşitliği ile mümkün olacağını benimsemiştir. Kıymetli eseri Mesnevî’de de bahsettiği üzere Mevlâna kadın ve erkeğin eşitliğini benimsemekte, cinsiyet ayrımı yapmamakta ve insana insan olduğu için değer vermektedir. Her iki cinsiyetinde de yaratılış, kulluk sorumluluğu, hak, görev ve akıbet bakımından eşit olduklarını açık dille ifade eden Mevlana cinsiyet eşitliği fikrini oldukça benimsemektedir. Kadın ve erkeğin birbirinden hiçbir üstünlüğü olmadığını savunmaktadır (Yeniterzi, s. 29-41, 2007).

Geçmişten günümüzde kadınların geri planda kalması, toplumda bir yerinin, mevkisinin olmaması düşüncesinin aksine yüzyıllar önce kadının yerinin, içinde bulunduğu toplum olduğunu ifade etmiş, akabinde kadınlara atfedilmiş eş ve anne olma durumlarının toplum içinde oldukça önemli ve saygın bir yere sahip olduğunu savunmuştur. Öyle ki zamanında Mevlana, Konya’da kadınlara her cuma ders vermiş, meclisinde toplamış, gece yarısına kadar manevî meseleleri ve tasavvufî sırları açıklayarak nasihatte bulunmuştur. Kadınların toplumda bir yeri olmadığı, eve kapatıldığı dönemlerde bu fikre sonuna dek karşı çıkmış ve kadınların toplum içinde olması gerektiği fikrini benimsemiş ve vurgulamıştır. Kısacası kadının geri planda ve göz ardı edildiği zihniyete karşı çıkmış, erkeğin üstün görüldüğü ataerkil zihniyeti reddetmiş iki cinsiyetin de birbirine eşit olduğunu savunmuştur (İmami, s. 47-57, 2020).

Bireylerin, ailelerin ve yaşantılarının mutluluğu ve huzuru, eşitliği benimsediği takdirde bulacağını ifade etmiştir. Cinsiyetlerin olumsuz ve olumlu özelliklere sahip olmasına değil yüzyıllardır devam eden toplumsal rollere bağladığı ünlü eseri Mesnevî’de “Bu kadınla erkek, nefisle akıldır. İyi kişiye de mutlaka lâzımdır, kötü kişiye de sözleri ile nefsi ve dünyayı kadına; akli ve gökyüzünü erkeğe benzetmesi bu durumu açıklamaktadır. Benimsediği cinsiyet eşitliği ilkesinin yansıması niteliğindedir. (Yeniterzi, s. 29-41,2007).

Sonuç:

Cinsiyetlerimiz birbirlerinden üstünlüğü olmaması, eşitliğin olması gerekmektedir. Rollerimizin birbirine üstünlüğünün olmadığı, bireylerin yaşamlarını rahatça idam ettirebileceği, yeteneklerini, potansiyellerini ortaya çıkarıp geliştirebileceği toplumsal ortamın var olması ve bu duruma engel olabilecek cinsiyetçi, toplumsal, sosyal, siyasal vb. engellerin ortadan kaldırılması cinsiyet eşitliği konusunda önemli ve gerekli noktalardır.

Mevlâna eseri Mesnevî’de de bahsettiği üzere, insanları cinsiyete göre değerlendirmemekte, kadın veya erkek ayrımı yapmamakta birbirinden ayırmamaktadır. Cinsiyeti bir üstünlük ölçütü olarak görmemektedir. Kadın ve erkeğin eşit olduğunu savunmakta, üstünlüğü reddetmektedir. İki cinsiyeti bir bütünü tamamlayan iki yarım olarak görmektedir. Cinsiyetlerin üstünlüğünü savunup, bir diğer cinsiyeti aşağıda gören zihniyeti kesin bir dille

kınamaktadır. Mevlana'nın da savunduğu, birçok görüşünü belirttiği cinsiyet eşitliği konusu toplumda ve yaşantımızda önemli bir yer tutmaktadır. Cinsiyetler arası eşitlik toplumlar için dengeleyici ve oldukça önemli bir kavramdır. Bireyler tarafından benimsenmesi ve kavranması gerekmektedir.

Günümüzde cinsiyet eşitliği kavramı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Farklı alanlarda üzerine konuşulup tartışılmakta, araştırmalar yapılmaktadır. Bu alanlardan bir tanesi de evrensel bir değer olan ve yaşama farklı bir pencere bakma imkanı sunan Mevlana'nın tasavvufi bakış açısıdır. Yaşantımızda sıklıkla güncel olarak karşılaştığımız bu kavramı bir de yüzyıllar öncesinden ve farklı bir bakış açısı ile değerlendirmenin önemli ve faydalı olabileceği, bireylere farklı açılardan bakmaları için yeni bir pencere açabileceği düşünülmüştür. Aynı yere farklı bir açı ile bakan bir pencere açılmış gerisi o pencereden bakmaya ve düşünmeye bırakılmıştır.

KAYNAKÇA

Akdemir, D.Ş., Tüfekçioğlu, S., & Karlıdağ, B. (2023). İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, ve Avrupa Birliği: Avrupa Parlamentosunda Kadın Temsili Üzerine Bir İnceleme. *Anadolu Üniversitesi İktidari ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 497-517.

Bal, M.D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *KASHED*, 1(1), 15-28.

Güzel, A. (2016). Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumları ve İlişkili Faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 1-11.

İmami, N. (2020). Mevlanaya Göre Kadın. *Doğu Araştırmaları Dergisi*, 22, 47-57.

Şahin, M.K., Çoban, A.E., & Korkmaz, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2) 735-752.

Yeniterzi, E. (2007). Mevlana'nın Kadın-Erkek Değerlendirmesi ve İnsana Bakışı. *İstem Dergisi*, (10), 29-41.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56